אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת [א]כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב [1]מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות יהרסנה אמר רבה בר רב שילא [א]האי דיינא דשאיל שאילתא פסול למידן דינא ולא אמרן [ב]אלא דלית ליה לאושולי אבל אית ליה לאושולי לית לן בה איני והא רבא שאיל שאילתא מדבי בר מריון אע"ג דלא שיילי מיניה [ג]התם לאחשובינהו הוא דבעי אמר רבא מאי טעמא דשוחדא כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה [ד]והוי כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שוחד שהוא [ה]חד [ו]א"ר פפא לא לידון איניש דינא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה דסני ליה לא חזי ליה זכותא אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא אמר רבא מריש הוה אמינא הני בני מחוזא כולהו רחמו לי כיון דהואי דיינא אמינא מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי כיון דחזאי דמאן דמיחייב ליה האידנא קא זכי למחר אמינא אם מרחם כולהו רחמו לי אי מסנו כולהו סנו לי ת"ר [2]ושוחד לא תקח אינו צריך לומר שוחד ממון [ה]אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור מדלא כתיב בצע לא תקח היכי דמי שוחד דברים [ו]כי הא דשמואל הוה עבר במברא אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה אמר ליה מאי עבידתיך אמר ליה דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ז]אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא פרח גדפא ארישיה אתא ההוא גברא שקליה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא [ח]מר עוקבא הוה שדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסייה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ט]ר' ישמעאל בר' יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא א"ל מאי שנא האידנא א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אותיב זוזא דרבנן וקדיינין ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: [י]ר' ישמעאל בר אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז אמר ליה מהיכא את א"ל מדוך פלן ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחאי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא לא קביל מיניה אותיב ליה זוגא דרבנן וקדייני ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אמר ליה דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא [3]ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים הוה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים אמר ליה קבולי לא בעינן דאיקביל השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא [כ]שדריה לקמיה דרב נחמן שלח ליה נידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי שמע מינה קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר

האי

אינו נפטר מן העולם. והכי קאמר ק"ו שיסמא את עיניו כשיהא טפש בסופו וישב לדון: **שאינו צריך כלום.** שהוא עשיר ואין צריך להחניף: **דשאיל שאילתא.** דרגיל לישאל מבני עירו בהמות וכלים: **מאי טעמא דשוחדא.** למה אסור ליטלו לזכות את הזכאי: **אין אדם רואה חובה לעצמו.** אין דעתו מתקרב לצד החובה לחייב את עצמו ואפילו מתכוין לדין אמת: **שהוא חד.** הנותן והמקבל נעשים לב אחד: **בני מחוזא.** עירו של רבא: **מינייהו.** מקצתם אוהבים אותי אותם שזכיתי: **אם מרחם.** אם אוהבים נעשו כולם אוהביי: **במברא.** גשר: **יהיב ליה ידא.** לסומכו: **כנתא דפירי.** סל פירות מפרדס של רבי ישמעאל: **זוזא.** זוג: **בהדי דאזיל ואתי.** בכל אשר הולך ובא היה לבו לזכותו של אותו אריס ובאין לו פתחי זכיות ואומר בלבו הלואי ויטעון כך וכך ויזכה בדין: **ראשים הגז.** בכל שנה שגוזז אותן חייב ליתן לכהן אחד מששים[ו]: **גילדני דבי גילי.** דגים קטנים: **וכי אלישע אוכל ביכורים היה.** והלא לא כהן היה שהרי מצינו בדברי הימים שנתייחס אביו על שבט גד דכתי' ויעני ושפט בבשן[ז] ומצינו במסכת פסחים באלו דברים (דף סח.) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע: **שמע מינה קריביה הוא.** להכי פסול ליה לדינא:

האי

אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד. והיינו ק"ו לרשעים שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה דבפעם ראשונה כשנוטל אכתי צדיק הוי שעדיין לא נטלו וק"ו לטפשים בפעם שניה שנוטל שוחד שכבר נעשה טפש מפעם ראשונה שנטלו. מ"ר. ורשב"ם פי' דהאי קל וחומר לטפשים איתו מן הברייתא אלא מדתניא חכמים ולדיקים משמע שרולה לומר ק"ו לטפשים ולכך מתמה וכי הם בני דינא ומשני הכי קאמר ולא נידוק כמו שאמר והכי נמי אמרינן בהמקבל בסופו (ב"מ דף קיד:) ת"ל אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ומשמע הא עשיר שכב ומשני הכי קאמר: **מאי** דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום. הכא משמע דלריכות ממון קאמר משום שוחד מדמסיק עליה האי דיינא דשאיל שאילתא ולעיל נמי ממילי דשוחד איירי ובסנהדרין בפ"ק (דף ז: ושם) מייתי הך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדיין שאינו בקי וצריך לשאול הוראות ודיינין דמסיק התם דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ וכתר הכי מסיק דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא גמיר וכולה שמעתא דהתם איירי בדיינא שאינו הגון מחמת שאינו בקי ואומר ר"ת דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה. מ"ר: **לא** למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה. לאו באוהב ושונא דאיירי ביה רבי יהודה ורבנן [ח]גבי עדות איירי דלגבי דיין אפי' רבנן מודו דפסול כדמסיק מקרא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כט.) דלא"כ הוה ליה לאתויי הכא קרא דהתם אלא התם באוהב כגון שושבינו ושונא שלא דיבר עמו שלשה ימים אבל הכא באוהב כי הנך דפרח גדפא ארישא אתא ההוא גברא שקליה דאינו אלא חומרא בעלמא שהיו מחמירין על עצמן כדאשכחן בכמה דברים אבל פסולין לא הוו. מ"ר: **וכי** אלישע אוכל בכורים היה. אין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דהכי פי' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא בשומרון היה ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה כדמוכח בריש אלו הן הלוקין (מכות יז.) ובפ' בהמה המקשה (חולין דף סח: ושם) והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא דתלמידי חכמים כפרה להם לישראל בכל מקום מושבותיהם שנא' תקריב מנחת בכורים ואומר ואיש בא מבעל שלישה וגו' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא אין שם מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול אלא אלישע ותלמידיו יושבין לפניו מכאן אמרו וכו':

והיינו

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ז:, ב) [שבת קיט.], ג) [ע' הערוך אחד], ד) [מכות כד.], ה) [שם], ו) [חולין קלז:], ז) [דה"א ה], ח) [סנהדרין כט:].

תוספות רי"ד

אמר רב פפא לא לידון איניש לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובא ודסני ליה לא חזי ליה זכותא ת"ר ושוחד לא תקח אינו צ"ל שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים אסור מדלא כתיב בצע לא תקח ה"ד שוחד דברים כי הא דשמואל הוה עבר במעברא אתא האי גברא והב ליה ידי' א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. אמימר הוה יתיב גדפא ארישי' אתא ההוא גברא שקלי' מרישי' א"ל אמאי הא א"ל אית לי דינא א"ל פסילנא לך לדינא מר עוקבא הוה יתיב ושדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסיי' א"ל מאי האי א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. ר"י בר"י הוה רגיל אריס' למיתי ליה כנתא דפירי כל מעלי דשבתא זימנא חדא אייתי ליה בחמשה [בשבתא] א"ל מ"ש האידנא א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה אותיב זוגא מרבנן וקדייני ליה בהדי דאזיל ואתי אמר אי בעי טעון הכי ואי בעי טעון הכי אמר תפח רוחן של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נשלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה. וכן עשה נמי ר' ישמעאל בן אלישע רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילא פי' דגים קטנים של נהר פלוני א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא מימנען מלאקרובי בכורים דכתיב ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים היה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב בכורים א"ל קבולי לא בעאי לאקבולי השתא דאמרת לן טעמא מקבילנא קביל מידן לא דאיננא לך שדריה לקמיה דרב נחמן א"ל לידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ד טור ש"ע ח"מ סימן ט סעיף א [וברב אלפס סנהדרין פ"א דף רנא אמר רבה בר רב הונא האי דיינא כו']:

ה ג טור ח"מ סימן ט:

ו ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סי' ז סעי"ז [וברב אלפס שם]:

ז ה ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן ט סעיף א [וברב אלפס שם]:

ח ח ט י מיי' שם הל' ג טור ח"מ שם:

ט כ טוש"ע שם סימן ז סעיף ז בהג"ה:

תורה אור השלם

1. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה: משלי כט ד

2. וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים: שמות כג ח

3. וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ: מלכים ב ד מב

מוסף רש"י

אם דומה דיין למלך. שבקי בטיב דינין ומלא חכמה, כמלך זה שהוא עשיר (סנהדרין ז:) או: שאינו צריך לקטת אוהבים וליקח שוחד (משלי כט ד). **ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות.** לשאול תרומותיו, ואף זה צריך לחזור לשאול כ"ד (סנהדרין שם).